

Villalonga o Eduardo Mendoza, entre d'altres. La literatura i el cinema, almenys per a unes certes generacions, han estat factors determinants per a la recreació dels nostres imaginaris urbans. Cadascun de nosaltres té, de fet, una Barcelona al cap, mediatitzada, com és natural pensar, per les pràctiques literàries i audiovisuals que ens oferia la indústria cultural de la qual érem clients. Al capdavall, Barcelona, com qualsevol ciutat, és un llibre, una pel·lícula, un edifici, una cantonada o l'estadi de futbol on vam deixar fixats bocins de la nostra biografia, ara convertida en memòria. Barcelona és, finalment, una baula, un *link* de connexions, un *shopping center* i un lloc de memòria, tot alhora.

Bou i Subirana, amb l'ajuda d'una vintena d'acadèmics i d'assagistes de primer nivell, han convertit Barcelona en un camp d'estudi d'interès creixent. La complexitat de la ciutat exigia, com diem, coneixements múltiples. La mirada que ens presenten els investigadors-assagistes és fruit d'un marc interpretatiu que els autors perfilen en la mesura que el practiquen. ◀

Carles Cabrera

PRAT DE LA RIBA ENTRE LA MANCOMUNITAT I EL PROCÉS

A la recerca de Prat de la Riba

Joan Esculies

224 pp., 2017, Barcelona, Editorial Pòrtic

Sempre el sol anomenar pel nom de fonts, Enric, en comptes de pel cognom, Prat de la Riba, o senzillament Prat, la qual cosa li concedeix un to més familiarment novel·lesc, com de protagonista d'una novel·la. A més, l'acció s'enceta *in extrema res*, al poble natal d'Enric Prat de la Riba (Castellterçol, 29 de novembre del 1870 – 1 d'agost del 1917) i a la mateixa casa on el president havia badat els ulls al món, en el llit ara de mort. Finia a quaranta-set anys, quan era encara massa jove.

Els darrers moments de vida els retrata força bé. Hi són presents el doctor Agustí Pi i Sunyer, Francesc Cambó, Josep Puig i Cadafalch, que el substituirà al capdavant de la Mancomunitat (tots dos sortiren plorosos de l'habitació en certificar-ne el metge la defunció), la resta de dirigents de llur partit conservador, la Lliga Regionalista, el fotògraf del diari del qual Prat mateix havia comprat la capçalera i n'havia esdevingut el director, *La Veu de Catalunya*, així com els dels rotatius *La Publicidad* i *La Vanguardia*. Gràcies als avenços produïts sobretot al llarg del segle XIX, vehicles

i mitjans permeten que la notícia s'escampi aviat pertot arreu; però el telegrama del president espanyol, Eduardo Dato, bo i desitjant-ne el seu prompte guariment, arriba a misses dites. El cadàver ja és fred. El cos insepult serà traslladat a Barcelona a la seu de la Mancomunitat perquè qualsevol que vulgui se'n pugui acomiadar. Prat representa un dels presidents més aclamats i estimats de la Catalunya de la primera meitat del segle passat, i el seu enterrament, un dels més multitudinaris que es recorden a la ciutat comtal juntament amb el de mossèn Cinto Verdaguer l'any 1902.

Aquest aire novel·lesc que dèiem no ens ha de sorprendre per tal com el seu autor, Joan Esculies (Manresa, 1976) havia excel·lit primer en el camp de la narrativa amb la novel·la *L'ocell de la pluja* (2003) i els relats que conformen *Tràilers* (2006, premi Mercè Rodoreda de Contes i Narracions, 2005) o *Contes bàrbars* (2009). Però Esculies tampoc no és cap neòfit a l'hora d'emprendre la recerca d'algun president perquè, entre els seus treballs posteriors, figuren assajos dedicats a les figures senyeres de Macià, Companys o Tarradellas en estudis com ara *Evitar l'error de Companys! Tarradellas i la lliçó dels fets d'octubre* (2014) o amb coautoria amb Enric Ucelay-Da Cal, *Macià al país dels Soviets* (2015) entre d'altres. Així mateix, ha aprofundit en altres obres sobre la Guerra de Successió, el catalanisme en general o la intervenció dels catalans a la Primera Guerra Mundial.

Aquesta efemèride estival, la commemoració del centenari del traspàs de Prat, provocà una munió d'articles sobre la Mancomunitat i l'home que la va fer possible, el documentari *Somiar un país, construir un somni* d'Enric Canals, finançat per la Diputació de Barcelona i emès per Televisió de Catalunya que podreu trobar penjat a la xarxa o treballs com aquest d'*A la recerca de Prat de la Riba* que el segell Pòrtic ens posa entre les mans.

El president baixà a Barcelona havent complert onze anys per prosseguir-hi amb els seus estudis i hi va cursar la carrera de Dret. Fou llavors quan descobrí el catalanisme polític des del Centre Escolar Catalanista (CEC) de què formà part en la seva joventut des que fou batxiller fins que se'l proclamà primer secretari i després president del CEC, i secretari de la Unió Catalanista. És en aquesta qualitat que actua en les famoses Bases de Manresa del 1892 i, pel que sembla, ja li ballaven en ment per aquella època moltes de les idees que portaria a terme, anys a venir, amb la Mancomunitat.

La biografia de Rafael Olivar, *Prat de la Riba* (1964), de l'editorial Aedos és encara considerada per Esculies la més completa que s'ha enllestit sobre el de Castellterçol. Però el primer perfil biogràfic del president, que Esculies titlla «d'urgència», va sortir publicat al cap de dos mesos del decés sota el títol de *Biografia de don Enric Prat de la Riba* i ens el llegava Esteve Martí. Aquí ja s'aportava la dada, extreta de la

convicció del mateix Prat, que la malaltia de Basedow que se l'acabaria enduent a la tomba se li hauria encomanat l'any 1902 a la presó, on havia ingressat per mor de la inclusió d'un article a *La Veu de Catalunya* procedent de *L'Indépendant* de Perpinyà, baldament el mateix Prat al·legui que de llocs poc higièncs no només havia vist les cel·les de la presó sinó també cambres d'hotel, lavabos i balnearis. Esculies, igualment, se serveix de la resta de biògrafs, llibres d'historiadors d'època i actuals, articulistes d'ambdós moments històrics, prologuistes, el vademècum de *La nacionalitat catalana* i el més interessant de tot, les notes autobiogràfiques escrites de la mà del mateix Prat, per confegir la seva, que és molt deutora de tot plegat en la part, per nosaltres, més acurada i atractiva del llibre. I aprofita també, que és oportú fer-ho, per esmenar alguns dels errors produïts a les biografies anteriors i que s'havien anat transvasant de l'una a l'altra.

El text d'Esculies no l'hem considerat en cap moment biografia perquè, tot i que s'hi presenti, no acaba de ser-ho del tot. Per començar resulta massa breu, quan el tema sembla que exigeix més cos, i es nota enllestit un poc a correuita, amb alguns errors puntuals com ara la confusió en alguna data de les Assemblees de la Unió Catalana que s'escaigueren amb posterioritat a les Bases de Manresa en poblacions d'altres províncies catalanes (Reus, Balaguer i Olot) amb l'objectiu d'estendre-les arreu del territori català. I en altres casos, la necessitat imperiosa d'omplir planes se supleix amb els coneixements que atresora l'escriptor, per exemple, de la derrota del 1714 —que fa parangó amb la restitució del 1914 perquè si una implica la pèrdua d'institucions pròpies, la Mancomunitat, al cap de dos segles justs, en restablí una minimíssima part— o dels altres presidents catalans que ha estudiat en forma de llibre, esmentats més amunt, o en conferències, articles de premsa, etc.

Esculies no té prou temps d'analitzar-ne tots els aspectes i se centra en determinats punts concrets de la seva existència com ara el de la vigència actual del seu pensament, el de l'origen de la malaltia que hi posà fi o el fet de si realment va morir del que sempre hem donat per suposat. Però llavors perd bous i esquelles pels viaranyos de la Catalunya *processista* o es retrotreu en un giravolt abrupte al 1714 sense venir-hi gens a tomb. 1714, 1914 i 2014 —val a dir que les dates també s'hi presten— i, la que ens ocupa a nosaltres, havia de ser aprofitada pel govern de la Generalitat com l'altra cara de la moneda de la Guerra de Successió. Esculies, com el mateix Prat, també és partidari d'aquest relat en què el corol·lari podria ser més pensar en les victòries que en les derrotes bo i defugint així d'aquest catalanisme romàntic de la batalla de Muret, el Corpus de Sang i la desfeta del 1714 amb què ell s'hagué d'enfrontar quan era jove —si és que ho va ser algun cop; se'l contraposa, en aquest sentit, amb l'*avi* Macià perquè Prat mai assolí la maduresa.

L'encàrrec editorial a Esculies podria haver-se basat en alguna exigència per tractar d'incardinar les efemèrides amb el «present històric» que vivim sense grinyols i mirar així de despuntar a les llistes dels *top-ten* de no-ficció. Cras error, en qualsevol cas, independentment de qui fos el consell o qui prengué la decisió. Els títols d'alguns dels vint-i-sis capítols són prou eloqüents i il·lustratius d'això que diem: «Prat i *el procés*», «Mancomunitat o 1714?», «La casa gran del catalanisme» o «Prat és vigent?».

La llengua i l'estil són bastant entenedors i la voluntat encertadament divulgativa. I aquest biaix coetani que comentàvem no deixa de ser fresc i àgil, però creiem que l'allunya d'un objectiu biogràfic preferible per un d'assagístic més imprecís i preterible i que, a més, accelerarà enormement la data de caducitat del producte. Certament, personatges com Prat són mereixedors d'actualitzar-los a cada generació, però llegint l'obra d'Esculies ens queda una mica la sensació d'ocasió perduda. És de doldre que sigui el mateix Prat la víctima d'aquest viatge al present i que el lector acabi sentint-se una mica «estafat» en el seu horitzó d'expectatives inicials amb un títol tan vague com el d'*A la recerca de Prat de la Riba* amb vista al que ensopegarà al seu interior.

Tant Jordi Pujol com Artur Mas —que com a personatges històrics es nota que comencen a atreure l'atenció i interès de l'Esculies historiador— cercaren prou d'emmirallar-s'hi. De les paraules del president Mas reconeixent que volia ser recordat com una mescla de Prat i Macià, Esculies estableix una altra comparança d'aquestes que tant li plauen. Prat és envejable per la resta de líders catalans perquè va ser el primer a partir del no-res, però encara és prest per saber quin lloc deparrà la història a Artur Mas, que també va ser el primer a traslladar la Catalunya autonòmica vers el pla de l'estat independent. Per justificar i donar legitimitat a la seva actuació davant el moderat votant convergent, Mas, a qui li va tocar ostentar la presidència en temps dels fastos del centenari de la restauració de la Mancomunitat en ple Procés, no va dubtar un segon a negar solució de continuïtat entre l'una i l'altre. O el que és dir el mateix: Mas no hauria estat nou en res perquè el primer continuaria essent Prat! Mas afirmava que el 2014 Prat hauria apostat pel sobiranisme perquè ho extreu dels textos que ens ha deixat quan sosté que no es conformava amb aquella sola entitat restaurada. Efectivament, el concepte de crear «estructures d'Estat», en majúscula, repetit avui dia a tort i a dret, no fou Mas un innovador a l'hora d'emprar-lo perquè ja l'havia usat Prat. Ni tan sols ho va ser el fet d'invocar-ne el nom perquè ja Pujol havia manifestat la seva voluntat d'emular Prat com a «seny ordenador» —amb aquest qualificatiu el batejà Eugeni d'Ors, Xènius, l'escriptor que sempre acompanyava el polític— del darrer terç del

segle XX. I el seu perfil moderat d'entesa amb Espanya, el govern central i la corona, Esculies no titubeja a l'hora de classificar-lo com un precedent clar del «peix al cove» de CiU. Esculies en fa hereu el pujolisme fins al punt de determinar, un pèl agosaradament, «que els pensadors catalanistes —no del catalanisme— han donat moltes voltes a la roda de l'hàmbster». Castellterçol, en aquesta línia, es convertí en un *sancta sanctorum* del primer pujolisme fins al punt que, rebla irònic Esculies, a molts convergents els hauria pagat la pena comprar-s'hi una casa i tot!

Certament, Prat es referia a les estructures d'estat i, de la mateixa manera que ell s'havia entrebancat amb un estat centralista del segle XIX calcat al paradigma francès, Mas disposava ara d'un instrument autonòmic real i molt potent que permetia avançar cap a l'assumpció de l'estat propi perquè, com bé deia el de Castellterçol, «no hi ha perill més gran que la immobilitat, restar aturat és morir». Però els opositors al Procés, tanmateix, també tragueren a relluir el negatiu de la fotografia pratiana perquè la Mancomunitat fou «un simple òrgan administratiu que va saber treballar» i Prat seria un home que havia argüit una Espanya plurinacional enfrontada als independentistes! Fins i tot Duran i Lleida també tractà d'apropiar-se'n les idees. Fa bé Esculies de reproduir les paraules de l'historiador Giovanni Cattini quan afirma que cada lector i cada període han girat Prat com un mitjà —ens ho demostren amb escreix els nostres polítics coetanis amb la sort que els difunts tenen sempre el costum de romandre callats.

En definitiva, qualsevol commemoració sempre resulta positiva si duu aparellada la recuperació d'algun dels nostres clàssics, com és ara l'admirat Prat de la Riba, creador i primer president de la Mancomunitat. Ambició en les seves propostes i inconformista de mena, en plena Catalunya processista, Prat venia com l'anell al dit als polítics nacionalistes per convertir-lo en un sobiranista *avant la lettre*, i el treball d'Esculies neda entre les dues aigües de la Mancomunitat de les províncies i el Procés independentista en què vivim instal·lats avui dia. ◀